

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1383279/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב ציון לודאילוח

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר מרדכי שיינין)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד תמי חדידה-אלימלך)

הנדון: חובת אב במדור ילדיו הדרים בדירת האם

פסק דין

לפני בית הדין מונח ערעורה של האם על החלטת בית הדין האזורי ירושלים (הרכב ה) שלא לחייב את האב בתשלום דמי מדור. בהחלטת בית הדין נאמר:

אין מקום לחייב את האב בתשלום דמי מדור נוכח כך שהאישה מתגוררת בדירה שתהיה בבעלותה ותשלומי המשכנתא אותם היא משלמת הם כהשקעה של האישה.

נקדים תחילה את העובדות:

הצדדים התגרשו בכ' באב התשפ"א (29.7.21); לצדדים ארבעה ילדים, אחד מהם בגיר; הכנסות שני הצדדים אינן הכנסות גבוהות.

האם קנתה חלקו של האב בדירתם המשותפת, דירת שלושה חדרים. לצורך קניית חלקו של האב לקחה האם הלוואת משכנתה בסך 750,000 ש"ח.

בפסק הדין הנזכר חויב האב בסך 1,000 ש"ח למזונות כל אחד מהילדים וכן בתשלום מחצית הוצאות חינוך הילדים. בפסק דינו קבע בית הדין שסכום זה נקבע בין השאר בשל הכנסותיהם של הצדדים.

יש להדגיש עם זאת שלאחר מתן פסק הדין המערער קנתה האם את חלקו של האב ושילמה לו את הסכום הנזכר לעיל. חיוב מזונות ומדור נקבע לפי יכולתו הכלכלית של האב ולא רק לפי גובה הכנסותיו השוטפות.

לדעת בית הדין האזורי מכיוון שהאישה קנתה דירה: אף שהיא פורעת חוב משכנתה תשלום זה הוא בעבור השבחת הונה, ומאידך גיסא מכיוון שיש לה דירה והילדים גרים בדירתה מסופק להם מדור בפועל, משכך אין לחייב את האב בתשלום מדור לאם.

כפי שנאמר בדיון, בית הדין הגדול בהרכביו השונים כבר קבע בכמה פסקי דין שקיומו של מדור השייך לאם אינו יכול לפטור את האב מחובתו, אם אכן החובה קיימת. ונעתיק כאן את עיקרי הדברים.

לעניין מזונות ילדים פסק השולחן ערוך (אבן העזר סימן עא סעיף א):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש [...] ומשם ואילך זנן כתקנת חכמים עד שיגדלו. ואם לא רצה [...] ואין כופין אותו לזונן. במה דברים אמורים? בשאינו אמוד, אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם – מוציאים ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותם עד שיגדלו.

וסתמא דמילתא חיובו הוא 'לפי צורכם' – כפי אדם בינוני לפחות.

חיוב מזונות מתחלק לשניים, דעד גיל שש חייב מתקנת חכמים, ומשם ואילך החיוב הוא מתקנת חכמים ומדין צדקה, ואם הוא אמוד כופין אותו, וכדקיימא לן ביורה דעה (סימן רמח סעיף א) דכופין על הצדקה. ודין זה מדבר כשהאב חי ומוטלת עליו חובת מזונות לילדיו, בין כשהוא נשוי ואשתו עמו ובין אם מתה אשתו או התגרשה, שאין עליו חיוב במזונותיה.

מלבד החיוב במזונות חייב האב גם בצרכים אחרים של ילדיו כמבואר בשולחן ערוך (סימן עג סעיף ו) שזו לשונו: "בניו ובנותיו עד בני שש, חייב ליתן להם כסות וכלי תשמיש ומדור, ואינו נותן להם כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד."

ומקורו מדברי הרמב"ם הלכות אישות (פרק יג הלכה ו).

האמור הוא חובת האב, לעומת זאת מעיקר הדין אין כל חיוב על האם וכמבואר בשולחן ערוך (סימן פב סעיף ח) ומקורו מדברי הרמב"ם (הלכות אישות פרק כא הלכה יח) וזו לשונו:

ואם לא רצתה האם שיהיו בניה עמה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן או משלכת אותם לקהל אם אין להם אב והם מטפלים בהם אחד זכרים ואחד נקבות.

ועיין במגיד משנה על הרמב"ם (שם) שכתב: "זה ברור, שלא מצינו חיוב לאשה בשום מקום."

ומשמע דפשיטא ליה שאין לאם שום חיוב לזון את ילדיה, וכן כתב גם החלקת מחוקק (סימן פב ס"ק יב):

כאן משמע שאין על האם שום חיוב לגדל את בניה אחר שגמלתן וכבר כתבת שגם קודם שגמלתן אין עליה חיוב להניק בחנם ודלא כמו שכתוב לעיל בסעיף ה' בשם רבינו ירוחם שאם אין לאב כופין אותה.

אך כבר רמז החלקת מחוקק שדעת רבנו ירוחם אינה כן, דזו לשון הרמ"א (סימן פב סעיף ה):

ויש אומרים: הא דגרושה אינה מחויבת להניק אם אינו מכירה היינו כשמוצא מינקת אחרת ויש לו להשכיר, אבל אם אין לו – כופה אותה ומניקתו (רבינו ירוחם).

ומבואר מדברי רבנו ירוחם דהיכא שהאב אינו יכול לשכור מינקת כופה את האם להניק, והנה התם מיירי בפחות מבן שש, וחזינן דאף דהאב מחויב במזונות בנו מעיקר הדין מדאורייתא או מדרבנן, אפילו הכי אם אין לו ממון כופים את האם להניק.

וצריכים להבין מאיזה טעם אפשר לכופה להניק, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל ובביאור הגר"א שכתבו שלא ידעו טעם לדין זה ומדוע לא יהיו בית דין מחויבים לפרנס את הוולד, דעל האם אין חיוב.

ויש לומר דאכן אין חובה על האם כלל מדיני 'אבן העזר', דמדיני אבן העזר החיוב הוא על האב בלבד. אך במקום שהאב אינו יכול לפרנס או שאינו רוצה לפרנס ואין ביכולתנו לכופו הלכתית או מעשית. חזר הדין לגדריהם של כל עניים בישראל שחייבים לזונם מדין צדקה, בין התנהלות הציבור בחלוקת צדקה או תמחוי, ובין כל יחיד מישראל המחויב בצדקה, שלגביו נאמר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דין 'קרוב קרוב קודם' שיש חובה לתת לקרוביו. משכך יש חובה על האם לפרנס את ילדיה ככל קרוב מדין צדקה, והיינו דין צדקה הכללי וכלליו כמבואר בשולחן ערוך יורה דעה, ורק אם יש לה. ואינם דומים גדרי ושיעור החיוב של האב לגדרי חובה של האם, וכבר הארכנו בזה במקום אחר. אך כאמור חיוב זה פחות מחיובו של האב. וזהו טעמו של רבנו ירוחם דהיכא שהאב אינו מוצא מינקת כופין את האם להניק ומדין צדקה, וכן ביארו דבריו הבני אהובה והבית מאיר ועוד אחרונים. וכבר הארכנו בזה בפסק דין אחר, ואין כאן מקום להאריך.

נוסיף ונאמר שיכול להיות שגדרי החיוב יכולים להגביל את יכולות ההורים להתחייב במשכנתה גבוהה או לשכור דירה, ולהכניס את עצמם לחובות שימנעו מהם סיפוק חובתם לילדים. ולפיכך במקרים מסוימים לא תישמע טענתם שלקחו על עצמם חובות אף שהם אומרים או חושבים שזו טובת הילדים, מפני שהדבר אינו יכול להיות תחליף לקיום חובתם הבסיסית לילדיהם. (ויכולה להיות גם נפקא מינה בנידון דידן שהאם קנתה חלקו של האב בדירה באופן שכמעט לא נשארה לה הכנסה פנויה ומאידך גיסא שכירת הדירה על ידי האב שמצמצמת הכנסתו הפנויה ומונעת ממנו להשתמש בה לטובת ילדיו.) אך אין מקומם של דברים אלו בפסק דין זה.

לאור האמור, ומכיוון שהאב קיבל סכום כסף גבוה בתמורה לחלקו בדירה, ומאידך גיסא בנסיבות העניין, שהאם קנתה את הדירה, שהיא דירה קטנה, וספק אם יש לה הכנסות פנויות לפרנס ילדיה, שחיובה בהם היא מדיני 'יורה דעה': האב חייב להשתתף במדור לילדיו, אך מאידך גיסא אין הוא חייב לממן דמי מדור מעבר הנצרך להם, ואף שהלוואת המשכנתה שהאם משלמת היא גבוהה, מפני שלהלוואת משכנתה זו שתי תכליות – שמירת הונה וסיפוק מדור לה ולילדיה ואין האב חייב במדור הילדים אלא כדי צורכם.

נוסיף ונאמר: אכן טענת האב שאין הוא חייב לשלם ולממן תשלום בעבור דירה שקנתה האם היא טענה נכונה, אך יש להעיר בתרתי:

חדא, שאם הייתה לאם דירה או הון אחר, וכן אם הייתה האם קונה דירה, משכירה אותה ושוכרת מדור שבו תתגורר עם הילדים, ודאי שהאב היה חייב להשתתף בדמי השכירות במסגרת חובתו במדור ילדיו. שהרי אין בעובדה שלאם דירה והיא בעלת הון כדי לפטור את האב מחובתו במדור, ואף אם נאמר שיש עליה דין צדקה – האב לא נפטר מחובתו.

מעתה, אף שהאם והילדים גרים בדירה אותה קנתה, אין מקום לחייב את האם לתת צדקה לילדיה ולאפשר להם לגור בדירתה חנם אין כסף. זכותה של האם לדרוש מהאב תשלום דמי המדור שהוא חייב להם, ובתמורה לדמי מדור – דמי שכירות היא תאפשר להם לגור בדירתה ותספק מדורם. ולפיכך מהיכתי תיתי לפטור האב מחיובו ולכפות את האם לתת מדור לילדיה בחנם והרי לא היינו יכולים לכפותה, לתת להם לגור בדירה השייכת לה, בעל כורחה, שהרי אף שלאישה מינקת יש חלב היא לא חייבת להניק מבלי שישלמו לה?

כמו כן, אכן האם קנתה את דירת הצדדים ומוטל עליה תשלום הלוואת משכנתה גבוהה, אך נחזי אנן מהי הסיבה לקניית הדירה – האם כדי לצבור נכסים גרידא, האם מגורים של האם בדירה שכזו נצרכים לה? ופוק חזי במקרים רבים שבני זוג מתבגרים, הילדים עזבו את הבית, דרכם לעבור לדירה קטנה יותר שתתאים לצרכיהם. ועל כורחך הסיבה שאישה גרושה המטופלת בילדים ושהכנסתה קטנה, קונה דירה גדולה מעבר לצרכיה האישיים היא לצורך ורווחת הילדים, שנפגעו מהגירושין וכדי שלא יפגע אורח חייהם ורווחתם, ומשכך אי אפשר לומר שקניית הדירה היא להרבות ההון (שאכן רבה בפועל, אחרי נשיאה בנטל חובות גבוהים במשך שנים), אלא לצורך מגורי הילדים, תוך נשיאה מעשית גדולה של האם בעול. ואין לומר לאם "מכיוון שיש לך דירה ואת מתגוררת בה, תני גם לילדים לגור בה, שהם נהנים ואת לא חסרה", דאיברא האישה חסרה, שכל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רכישת הדירה הייתה לכתחילה אדעתא דמגורי הילדים, ואין לכפותה לאפשר מגוריהם בלא שהאב ישלם את חובתו.

אכן לעניין שיעור חיובו: האב אומנם חייב בתשלום מדור ראוי לילדים, כדי צורכם, ואין ספק שהדירה שבה מתגוררת האם עם הילדים היא כפי צורכם. משכך חיוב האב הוא לשלם השתתפות בדמי מדור. ויש לחייב את האב בתשלום 40% שכר דירה של דירה הראויה להם במקום שבו הם מתגוררים, אזור זה שהוא 'צורכם' וראוי להם.

בדיון נטען ולא הוכחש שדמי השכירות עבור דירה זו הוא 4,000 ש"ח, משכך על האב להוסיף סך 1,600 ש"ח לחודש כחיובו במדור הילדים.

ועיין עוד בפסקי הדין שנתן בית הדין הגדול בנושא זה בתיק 1224354/1, בתיק 1336937/2, בתיק 1241751/6, בתיק 1303799/1 ועוד.

מסקנות והוראות

לאור האמור בית הדין קובע:

- א. הערעור מתקבל.
  - ב. האב ישלם לאם סך 1,600 ש"ח לחודש בעבור חיובו במדור הילדים.
  - ג. חיוב האב בתשלום מדור הילדים יחל עם סיום התשלום בעבור חלקו של האב בדירה, עד למועד זה יצא האב ידי חובתו לתשלום המדור בהעמדת מדור בעין.
  - ד. הערובה שהפקידה האם כתנאי לשמיעת ערעורה תוחזר לה, בהתאם לנהלים.
  - ה. המזכירות תסגור את התיק.
  - ו. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים.
- ניתן ביום ט' בטבת התשפ"ג (2.1.2023).

הרב ציון לודאילוז

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה